

АНОТАЦІЯ

Боровицький О.А. Конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право». – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя (далі – ВРП).

У розділі I *«Вища рада правосуддя як конституційний орган суддівського врядування»* вперше запропоновано авторське розуміння *«суддівського врядування»* як форми самоорганізації суддів з метою формування суддівського корпусу, який повинен відповідати високим вимогам професійної підготовки, етики та доброчесності, та управління ним зсередини, створення та забезпечення для нього таких умов функціонування, за яких діяльність суду буде прозорою, правосуддя – справедливим, неупередженим, та для забезпечення його незалежності ззовні.

Удосконалено визначення конституційно-правових засад організації діяльності Вищої ради правосуддя як сукупності елементів: основних принципів організації та діяльності, гарантій діяльності, функцій і повноважень ВРП, особливостей формування та структури ВРП, процедурних питань.

Набуло удосконалення положення про аксіологічні принципи організації діяльності ВРП та додатково доведено, що основним аксіологічним принципом організації діяльності ВРП є принцип верховенства права, незалежності суду і суддів як у відносинах зі владою і суспільством, так і у відносинах зі сторонами по будь-якій судовій справі, як складова гарантії належного та законного здійснення прав та свобод людини, поваги до прав людини та неупередженого застосування права.

Удосконалено поняття «конституційно-правові гарантії діяльності Вищої ради правосуддя» як юридично закріплені умови, засоби та способи, форми, що фактично забезпечують можливість реалізації повноважень та спрямовані на охорону визначеного Конституцією та іншими нормативно-правовими актами статусу Вищої ради правосуддя в Україні.

Доведено, що поява Вищої ради правосуддя є результатом поступового реформування в державі судової влади і суддівської самоорганізації, імплементації міжнародних та загальноєвропейських стандартів здійснення правосуддя, які виходять з того, що органи, яким довірено захищати незалежність суддів, повинні становити автономні, незалежні органи судової влади, що забезпечує можливість здійснення судьями своїх функцій, незалежно від будь-якого контролю з боку виконавчої і законодавчої влади та без неправомірного тиску зсередини судової системи.

Набули подальшого розвитку наукові погляди щодо характеристики конституційно-правової природи Вищої ради правосуддя як органу державної влади та суддівського врядування, зокрема, встановлено, що конституційно-правова природа ВРП як органу державної влади характеризується наступними ознаками: колегіальність, незалежність, непідконтрольність і непідзвітність іншим органам державної влади; незалежність її членів, які не підзвітні й не підконтрольні суб'єктам їх призначення; виконання функцій державного управління у сфері формування суддівського корпусу, участі в адмініструванні судів, дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, що належить до публічних завдань держави.

На підставі визначення співвідношення між «суддівським врядуванням» та «суддівським самоврядуванням» встановлено, що Вища рада правосуддя як орган державної влади і суддівського врядування зобов'язана діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, в той час як діяльність

органів суддівського самоврядування базується на корпоративних нормах цих органів.

Набули подальшого розвитку положення про доцільність групування повноважень ВРП за трьома функціями: щодо формування суддівського корпусу; щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора; щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

У розділі 2 *«Характеристика повноважень Вищої ради правосуддя»* вперше виділені передумови, що обумовлюють дискреційний характер повноважень Вищої ради правосуддя при формуванні суддівського корпусу, притягненні суддів до дисциплінарної відповідальності, вжитті заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, зокрема: 1) можливість формування власної оцінки обставин, пов'язаних із кандидатом на посаду судді, та його особистих якостей; 2) пріоритет внутрішнього переконання кожного члена ВРП над внутрішнім переконанням кандидата на посаду судді; 3) можливість неоднозначного тлумачення понять «добросовісність» і «професійна етика» при встановленні обставин, які свідчать про недобросовісність судді та можуть негативно вплинути на суспільну довіру до судової влади у зв'язку з призначенням особи на посаду судді; 4) можливість встановлення строків процедур у дисциплінарних провадженнях; 5) можливість перевірки повідомлення про підозру в частині обґрунтованості підозри при вирішенні питання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження та подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом в частині обґрунтованості необхідності такого затримання (утримання, арешту), вмотивованості та відповідності вимогам, встановленим Кримінальним процесуальним кодексом України; 6) власна правова оцінка «втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя» в порядку статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»; 7) право вибору заходу щодо захисту

судді від дискримінації та забезпечення незалежності судді та захисту авторитету правосуддя.

Удосконалено розуміння дискреційних повноважень як оціночного поняття та доведено, що питання віднесення тих чи інших повноважень до дискреційних необхідно розглядати в контексті кожного окремого випадку реалізації повноважень державного органу.

Визначено зміст розсуду в діяльності ВРП та обґрунтовано, що за критерієм суб'єкта дискреція в діяльності ВРП може бути як колективною, так і індивідуальною (вирішальним є особисте переконання кожного члена ВРП, яке в підсумку визначає характер їх голосування), але внаслідок правової природи останньої як колегіального органу індивідуальний розсуд є похідним і лише субсидіарним.

Удосконалено положення про заходи, що вживає ВРП, щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя загального та індивідуального характеру, зокрема, обґрунтовано, що публічні заяви і звернення виступають інструментом належного реагування як на внутрішні, так і зовнішні виклики і загрози незалежності суддів та авторитету правосуддя та інформування суспільства про проблеми і досягнення судової влади; що функцією щорічних доповідей про стан незалежності суддів в Україні є не тільки виявлення актуальних проблем і здобутків у сфері суддівської незалежності, а й є моніторинг подолання виявлених проблем та внесення пропозицій щодо шляхів їх вирішення.

З огляду на необхідність підвищення довіри до судової влади з боку суспільства, посилення авторитету суду наведено аргументи щодо доцільності розробки і впровадження методології збору і аналізу на регулярній основі інформації, яка є необхідною для формування ефективної комунікації із різними цільовими групами та підвищення рівня довіри до суду, та унормування взаємодії між Верховною Радою України та Вищою радою правосуддя щодо розгляду обов'язкових консультативних висновків

стосовно проєктів законів про судоустрій і статус суддів, зокрема, внесення змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України».

Отримали додаткового обґрунтування пропозиції про доцільність здійснення процедури звільнення судді з посади за станом здоров'я подібно до процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності та надання права ВРП вимагати від судді висновку від нарколога та психіатра в межах порушеного провадження щодо звільнення судді за станом здоров'я.

З метою дотримання принципу верховенства права в діяльності Вищої ради правосуддя запропоновано передбачити у частині другій статті 57 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» можливість оскарження та скасування рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 3 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України, в т.ч. з інших підстав відповідно до законодавства.

Результати дослідження представлені як пропозиції з удосконалення норм чинного законодавства у вигляді проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»», зокрема до статей 103 та 111 Регламенту Верховної Ради України.

Ключові слова: Вища рада правосуддя, Вища рада юстиції, суддівське врядування, суддівське самоврядування, верховенство права, незалежність суддів, авторитет правосуддя, дискреція, конституційно-правові засади діяльності, повноваження Вищої ради правосуддя, суддівський корпус, дисциплінарна відповідальність судді.

ABSTRACT

Borovytskyi O.A. Constitutional and legal framework for the activities of the High Council of Justice. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for obtaining PhD degree by program subject area 081 "Law" by field of study 08 "Law". – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2020.

The dissertation is devoted to the study of the constitutional and legal foundations of the activities of the High Council of Justice (hereinafter referred as HCJ).

Chapter 1 "The High Council of Justice as a constitutional body of judicial administration" for the first time proposes the author's understanding of "judicial administration" as a form of self-organization of judges in order to form a judiciary that must meet the high requirements of professional training, ethics and virtue, and manage it from within, create and ensuring for him such conditions of functioning under which the activities of the court will be transparent, justice - fair, impartial, and to ensure his independence from the outside.

The definition of the constitutional and legal foundations for organizing the activities of the High Council of Justice as a set of elements has been improved: the basic principles of organization and activity, guarantees of activity, functions and powers of the HCJ, the peculiarities of the formation and structure of the HCJ, procedural issues.

It has acquired the improvement of the position of the axiological principles of organizing the activities of the HCJ and it has been proved that the main axiological principle of organizing the activities of the HCJ is the principle of the rule of law, the independence of the court and judges both in relations with the authorities and society, and in relations with the parties in any court case, as a and the legitimate exercise of human rights and freedoms, respect for human rights and the impartial application of the law.

The concept of "constitutional and legal guarantees for the activities of the High Council of Justice" has been improved as legally enshrined conditions, means

and methods, forms, in fact, provide the possibility of exercising powers and aimed at protecting the status of the High Council of Justice in Ukraine determined by the Constitution and other regulatory legal acts.

It's proved that the emergence of the High Council of Justice is the result of a gradual reform of the judiciary and judicial self-organization in the country, the implementation of international and European standards of justice, which are based on the fact that the bodies entrusted with protecting the independence of judges should be autonomous, independent judicial authorities, which ensures that judges can exercise their functions, regardless of any control from the executive and legislative authorities and without undue pressure from within the judicial system.

Scientific views on the characteristics of the constitutional and legal nature of the High Council of Justice as a body of state power and judicial administration were further developed, in particular, it was established that the constitutional and legal nature of the HCJ as a body of state power is characterized by the following features: collegiality, independence, lack of control and non-accountability to other government bodies; independence of its members, not accountable and not controlled by the subjects of their appointment; the performance of public administration functions in the field of the formation of the judiciary, participation in the administration of courts, disciplinary responsibility of judges and prosecutors belongs to the public tasks of the state.

Based on the determination of the relationship between "judicial management" and "judicial self-government", it has been established that the High Council of Justice, as a body of state power and judicial administration, is obliged to act only on the basis, within the powers and in the manner provided for by the Constitution and the laws of Ukraine, while the activities of judicial self-government bodies are based on the corporate norms of these bodies.

The provisions on the expediency of grouping the powers of the HCJ by three functions have been further developed: on the formation of the judiciary; on bringing to disciplinary responsibility a judge or a prosecutor; to ensure the independence of judges and the authority of the judiciary.

Chapter 2 "Characteristics of the powers of the High Council of Justice" for the first time highlights the prerequisites that determine the discretionary nature of the powers of the High Council of Justice in the formation of the judiciary, bringing judges to disciplinary responsibility, taking measures to ensure the independence of judges and the authority of justice, in particular: 1) the possibility of forming one's own assessment of the circumstances related to the candidate for the position of judge and his personal qualities; 2) the priority of the inner conviction of each member of the HCJ over the inner conviction of a candidate for the office of a judge; 3) the possibility of an ambiguous interpretation of the concepts of "virtue" and "professional ethics" when establishing the circumstances that testify to the dishonesty of a judge and can negatively affect public confidence in the judiciary in connection with the appointment of a person to the office of a judge; 4) the possibility of setting the timing of procedures in disciplinary proceedings; 5) the possibility of verifying a report of suspicion regarding the validity of the suspicion when deciding on the application of a measure to ensure criminal proceedings and submission to give consent to the detention of a judge, keeping him in custody or arrest in terms of the justification for the need for such detention (detention, arrest), correctness and compliance the requirements established by the Criminal Procedure Code of Ukraine; 6) own legal assessment "interference in the judge's activities in administering justice" in accordance with Article 73 of the Law of Ukraine "On the High Council of Justice"; 7) the right to choose a measure to protect a judge from discrimination and to ensure the independence of the judge and to protect the authority of justice.

The understanding of discretionary powers as an evaluative concept has been improved and it has been proved that the issue of assigning certain powers to discretionary powers must be considered in the context of each individual case of exercising the powers of a state body.

The content of discretion in the activities of the HCJ is determined and it is substantiated that, according to the criterion of the subject of discretion in the activities of the HCJ, it can be both collective and individual (the decisive is the

personal conviction of each member of the HCJ, which ultimately determines the nature of their voting), but as a result of the legal nature of the latter as the collegial body's individual discretion is derivative and subsidiary only.

The provisions of measures have been improved, the HCJ is adopted to ensure the independence of judges and the authority of justice of a general and individual nature, in particular, it is substantiated that public statements and appeals are an instrument of proper response to both internal and external challenges and threats to the independence of judges and the authority of the judiciary and informing society about the problems and achievements of the judiciary; that the function of the annual reports on the state of independence of judges in Ukraine is not only to identify urgent problems and achievements in the field of judicial independence, but also to monitor overcoming the identified problems and make proposals on ways to solve them.

Taking into account the need to increase public confidence in the judiciary, to strengthen the authority of the court, arguments are given on the advisability of developing and implementing a methodology for collecting and analyzing on a regular basis information necessary to form effective communication with various target groups and increase the level of trust in the court, and normalize interaction between The Verkhovna Rada of Ukraine and the High Council of Justice for the consideration of mandatory advisory opinions on draft laws on the judicial system and the status of judges, in particular, the amendments to the Law of Ukraine "On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine".

We received additional substantiation for proposals on the advisability of carrying out the procedure for dismissing a judge for health reasons, similar to the procedure for bringing to disciplinary responsibility and granting the HCJ the right to demand from a judge an opinion from a narcologist and psychiatrist within the framework of the broken procedure for the release of a judge for health reasons.

In order to comply with the rule of law in the activities of the High Council of Justice, it was proposed to provide in part two of Article 57 of the Law of Ukraine "On the High Council of Justice" the possibility of appealing and

canceling the decision of the High Council of Justice on the release of a judge on the grounds specified in paragraphs 3 and 6 of part six of Article 126 of the Constitution Ukraine, incl. on other grounds in accordance with the law.

The research results are presented as proposals for improving the norms of the current legislation in the form of the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine"".

Keywords: High Council of Justice, judicial administration, judicial self-government, rule of law, independence of judges, authority of justice, discretion, constitutional and legal framework for activities, powers of the High Council of Justice, judiciary, disciplinary responsibility of a judge.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Боровицький О.А. Суддівське врядування та суддівське самоврядування як гарантія незалежності судової влади. *Університетські наукові записки*. 2019. Том 18. №3 (71). С. 367-377;
2. Турченко О.Г., Боровицький О.А. Щодо правового регулювання діяльності Вищої ради правосуддя в контексті принципу верховенства права. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. №2 (38). С. 33-43;
3. Боровицький О.А. Щодо забезпечення принципу незалежності суддів Конституційним Судом України. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. №77. С.163-171. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/borovytskyi-_77-.pdf;
4. Боровицький О. Дискреційний характер повноважень Вищої ради правосуддя з формування суддівського корпусу. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Vol. 7. Iss. 4. P.160-167.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Боровицький О.А. Роль Вищої ради правосуддя в законотворчому процесі. *Юридична наука і освіта у сучасних умовах: стан і перспективи розвитку*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої 35-річчю юридичного факультету (18 травня 2018 р.), Вінниця, ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. С. 117-119.
6. Боровицький О.А. Конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 23 квітня

2019 року) / За ред. О.Г. Турченко. Вінниця, Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 270-273.

7. Боровицький О.А. Щодо заходів забезпечення незалежності суддів. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том VIII: діалог у розвитку науки та освіти* / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Київ – Херсон: Посвіт, 2020. С.275-277.

8. Боровицький О.А. Принцип незалежності судів та суддів в практиці Конституційного Суду України. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.Одеса, 13 березня 2020 року). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С.151-154.

9. Боровицький О.А. Заходи щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя. *Весняні юридичні читання - 2020. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки*. Випуск XXVII: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Весняні юридичні читання – 2020». 30 квітня 2020 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С.67-69.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

10. Боровицький О.А. Генезис правових засад діяльності Вищої ради правосуддя як органу забезпечення незалежності суддів. *Науковий огляд*. 2020. №2(65). С.28-48;